Improvisaation mahdollisuudet kokousten tehostamisessa

KM Saija Laukka

Improvisaatio on sekä draaman genre että työtapa. Improvisaatio genrenä ilmenee esimerkiksi improvisaatiokisoina, televisio-ohjelmina ja improvisaatioryhmien esityksinä. Improvisaatiota työtapana käytetään mm. näytelmien kohtausten harjoittelemisessa, ryhmien ryhmäyttämisessä, ideoiden kehittelemisessä ja vuorovaikutuksen vahvistamisessa. Useat improvisoijat ajattelevat improvisaation laajempana filosofisena oppina, joka kattaa kaikki elämän osa-alueet.

Koulumaailmassa improvisaation filosofia antaa pohjan kaikelle draamaopetukselle. Uuden opetussuunnitelman mukaisesti draamaa voidaan paitsi opettaa omana valinnaisena aineena myös käyttää menetelmänä muiden oppiaineiden tunneilla.

Draaman mahdollisuudet eivät rajoitu pelkästään koulumaailmaan. Draaman keinoja käytetään työelämän prosesseissa (innovatiivinen suunnittelu), organisaatiomuutosten tarkastelussa, organisaatio-muutoksissa jne.

Monilta osin draaman käytön mahdollisuudet koulumaailmassa ja työelämässä risteävät. (ks. taulukko 1.) Draamaprosessissa ryhmä muodostaa omannäköisensä kokemus- ja oppimisprosessin. Siksi samaa työskentelytapaa voidaan ammattitaitoisen ohjaajan ja avoimen ryhmän kanssa käyttää myös erilaisissa konteksteissa. Olisikin suotavaa ottaa draaman työtavat ja hyödyt laajemminkin työelämän käyttöön.

Taulukko 1. Kuinka draaman keinoja hyödynnetään koulumaailmassa vs. työelämässä:

Käyttö	Koulu	Työelämä
Ryhmäyttäminen	●	●
Sisäisten konfliktien tarkastelu ja ratkaiseminen	●	●
Stressin käsittely	●	●
Ryhmätyöskentelytaitojen parantaminen	●	●
Muutosten hallinta	●	●
Innovatiivinen suunnittelu	●	●
Organisaation rakenteen muutoksien hallinta		●
Kokouskäytänteiden parantaminen		●
Itsetuntemuksen lisääminen	●	
Oppimisen reflektointi	●	
Haastavien asiakastilanteiden harjoitteleminen		●

Millaisia kokemuksia ja mitä hyötyä draaman opiskelusta on?

Vuosina 2008-2010 toteutettiin DICE EU-projekti, jossa tutkittiin oppilaita, jotka säännöllisesti osallistuivat kasvatuksellisiin teatteri- ja draama-aktiviteetteihin. Heitä verrattiin oppilaisiin, jotka olivat aktiviteettien ulkopuolella.

Seuraavassa otteita draamakasvatuksen emerituslehtori, KT Erkki Laakson (2010) tekemästä yhteenvedosta DICE EU-projektissa draamaa säännöllisesti käyttäneistä koululaisista.

Oppilaat

- tuntevat itsensä varmemmiksi kommunikoinnissa
- ovat parempia ongelmanratkaisussa
- pystyvät paremmin käsittelemään stressiä
- ovat merkittävästi suvaitsevaisempia suhteessa vähemmistöihin ja muukalaisiin
- ovat aktiivisempia kansalaisia
- ovat kiinnostuneempia äänestämisestä kaikilla tasoilla
- ovat kiinnostuneempia osallistumaan yhteisiin asioihin
- ovat empaattisempia: he välittävät toisista
- pystyvät paremmin vaihtamaan näkökulmaa
- ovat innovatiivisempia ja yrittäjähenkisempiä
- osoittavat enemmän suuntautumista tulevaisuuteen ja heillä on enemmän suunnitelmia

Kasvatuksellisen teatterin ja draaman sisältyminen lukujärjestykseen johtaa tulosten mukaan työllistymisen nopeutumiseen, koulunsa keskeyttäneiden lukumäärän vähenemiseen sekä kaikkien oppilaiden tasojen kohoamiseen kauttaaltaan kasvatuksessa ja koulutuksessa. Se johtaa myös vahvempaan synergiaan kulttuurin ja kasvatuksen välillä sekä aktiivisempiin kansalaisiin. Oppilaat myös suhtautuvat kulttuuriseen diversiteettiin ja kulttuurien väliseen dialogiin myönteisemmin. Heistä kasvaa innovatiivisempia, luovempia ja kilpailukykyisempiä[1].

Suomessa draamaa ei opiskella omana oppiaineena ja suurimmalla osalla lapsista ei ole mahdollisuutta opiskella säännöllisesti draaman taitoja. Uusi opetussuunnitelma (2016) antaa kuitenkin yhä enemmän valmiuksia ja mahdollisuuksia draaman käyttöön useassa koulun kontekstissa ja lisää näin ollen mahdollisuuksia oppilaiden vahvuuksien kehittämiseen jo lapsuudessa ja nuoruusvuosina.

Esimerkki improvisaation käytöstä kokousten tehostamisessa

Esittelen seuraavaksi, kuinka draaman hyötyjä ja mahdollisuuksia voi soveltaa työelämässä. Esimerkkinä toimii improvisaation sovellusmahdollisuudet kokouskäytäntöjen tehostamisessa ja uudistamisessa.

Aluksi avaan, mitä improvisaatiolla ja sen filosofialla tarkoitetaan. Sen jälkeen kerron, miten näitä taitoja voi käyttää kokousten tehostamisessa.

Mitä improvisaatio on?

Improvisaatio on ennalta suunnittelematonta, yleensä kahden tai useamman ihmisen vahvaa vuorovaikutusta, jossa reagoidaan toisen ehdotuksiin, tuetaan toista ja pyritään yhdessä viemään asiaa eteenpäin.

Keith Johnstone on eräs improvisaation suurista teoreetikoista. Hänen metodiensa pohjalta on muokkautunut improvisaatioteatterin kymmenen kultaista sääntöä. Improvisaatiokouluttaja ja tietokirjailija FM Pia Koponen on suomentanut ja lisännyt listaan myös uusia sääntöjä. Säännöt saattavat vaikuttaa ensi alkuun helpoilta ja yksinkertaisilta muistisäännöiltä. Näitä taitoja improvisoijat kuitenkin harjoittelevat usean vuoden ajan, ennen kuin ne ovat luonteva osa työskentelyä ja jokapäiväistä elämää. Ei kuitenkaan tarvitse olla improvisoija, jotta improvisaation tekniikat ja filosofian voi ottaa käyttöön. Kuka tahansa voi ottaa nämä taidot osaksi elämäänsä. Improvisaatiossa on kyse vuorovaikutuksesta ja sen toimimisesta tai toimimattomuudesta.

[1] DICE - Drama improves Lisbon Key Competences in Education, EU-project 2008 - 2010

Samat vuorovaikutustaidot pätevät myös kokoustilanteissa. Seuraavassa taulukossa selitetään miten improvisaation säännöt ilmenevät kokoustilanteissa ja miten toiminnalla voidaan estää tai edesauttaa kokouksen etenemistä. Koposta ja Johnstonia mukaillen pureudutaan siihen, miksi kokoukset eivät useinkaan etene toivotulla tavalla ja kuinka vuorovaikutustaitoja parantamalla saadaan tehostettua kokouksia.

Esimerkki: *Kokouksessa on tarkoitus päättää hyvinvointi-iltapäivän teemasta*

Sääntö	**Miten**	**Esimerkki**
1. Toimi, älä vetkuttele.	*Keskity konkreettisiin toimenpiteisiin, jotka vievät asiaa eteenpäin.*	*"Mitä oikein tarkoitetaan hyvinvoinnilla?" (vetkuttelu)* *"Soitan ja kysyn tarjouksen ruoasta" (toiminta)*
2. Hyväksy, älä tyrmää.	*Pelkkä jarruttaminen estää kokouksen etenemisen. Ihanne-tilanteessa osallistujat kuuntelevat toistensa ideat ja löytävät niistä näkökulmia joita voivat tukea, ja joihin voivat antaa rakentavia lisäehdotuksia.*	*"Minä en ainakaan jää yhtään neljän jälkeen. Lähden kotiin kun työaika päättyy." (tyrmäys)* *"Hyvä, että saimme tietää hyvissä ajoin aikataulun. Tiedän varautua…" (hyväksyntä)*
3. Kun epäilet, riko rutiini.	*Kun asia ei etene tai tunnu menevän oikeaan suuntaan, tuo uusi näkökulma tilanteeseen. Näkökulma voi olla jotakin odottamatonta.*	*"Joka vuosi on käyty yhdessä syömässä, se on hyväksi todettu käytäntö. Mitä sitä enempää miettimään!" (rutiini)* *"Kuulin naapuriltani klovneria-työpajasta. Siinä jokainen etsi sisäistä klovniansa. Heillä oli kuulemma hauska iltapäivä. Kokeillaanko mekin? " (rutiinin rikkominen)*
4. Säilytä fokus.	*Pysy asiassa.*	*"Nyt kun ollaan kaikki koolla, haluaisin nostaa esille maanantain aamupalave-rit…" (fokuksen kadottaminen)* *" Palatakseni virkistys-päivään…" (fokuksen säilyttäminen)*
5. Gägeily on synti, josta joutuu kadotukseen.	*Huumoria ei viljellä muiden ideoiden kustannuksella.*	*"Vuokrataan Linnanmäki päiväksi… siinä kun päivän ajaa vuoristorataa ylös alas, niin kyllä virkistyy." (koominen liioittelu)* *"Mitä yhteistä on tekohampail-la ja työhyvinvoinnilla…" (gägeily)*
6. Joka yrittää olla fiksu, ei ole, kun taas se joka ei yritä, on fiksu.	*Älä yritä olla liian nokkela ja omaperäinen. Parhaat ideat syntyvät pakottamatta ja luottaen*	*"Pidetään nälkälakko tai paasto. Siinä kuulemma tulee todella endorfiininen olo." (pyrkimys omalaatuisuuteen)*

	siihen, että tavalliset ideat ajavat asiaa parhaiten eteenpäin. Liika nokkeluus vie huomion fokuksesta.	
Sääntö	Miten	Esimerkki
7. Tee yhteistyötä, älä loista joukkuetovereidesi yli tai heidän kustannuksellaan	*Vaikka olisit kokenut ja ammattitaitoinen, kuuntele myös muita ja anna heidän ideoillensa mahdollisuus. Kokonaisuuden kannalta on tärkeää, että kaikki saavat tuoda oman osaamisensa käyttöön. Yhdessä saadaan aikaan enemmän kuin osiensa summa.*	*"Olen järjestänyt useita virkistyspäiviä ja ehdotan että teemme tämän nyt näin…"* *"Kerätäänkö jokaiselta ehdotus ja katsotaan yhdessä ehdotusten pohjalta mitä tehdään?"*
8. Vaikutu siitä mitä sinulle sanotaan.	*Kuuntele ja yritä aidosti ymmärtää toisen näkökulma ja se mitä sinulle yritetään sanoa. Anna asioille mahdollisuus ilman, että tuomitset ne etukäteen.*	*" Mielenkiintoinen idea tuo klovneria… Vähän ehkä hirvittää, mutta enpä ole koskaan kokeillut… Miksi ei."*
9. Nynnyily paljastaa todellisen minäsi.	*Se mitä vastustat, paljastaa pelkosi.*	*"Ollaan täällä työpaikalla ja varataan tunti, jolloin jokainen voisi esitellä jonkin asian joka tuo omaan elämään hyvinvointia." (panoksien laskeminen)*
10. Kun usko on heikko, hyvä onnesi kiven alla ja ryhmäsi häviöllä (ja huono) - ole rento ja hymyile, koska näillä asioilla ei ole mitään merkitystä.	*Pitkässä juoksussa jokainen häviää joskus. Mitä sitten? Älä jää liikaa kiinni tilanteeseen, vaan suunnista ilolla kohti uusia tuulia.*	*Hymyile ja ole rento. Hengitä.*

Miten improvisaatiota voi käyttää hyödyksi kokoustyöskentelyn kehittämiseen?

Kokouksen tehokkuuden parantamiseen voidaan siis käyttää improvisaation sääntöjä ja ideologiaa. Kun kokoustajat pysyvät asiassa, kuuntelevat toisiaan, pyrkivät hyväksymään toistensa ideat ja ovat läsnä toisillensa, saadaan aikaiseksi positiivinen konsensus.

Käytännössä tämä tarkoittaa improvisaatioharjoitteiden ja ideologian lisäämistä kokouksiin. Mikäli osallistujat eivät ole käyttäneet aikaisemmin improvisaatiota työssään, ja improvisaation tekniikat ja filosofia ovat vieraita, kannattaa työskentely aloittaa ammattilaisen ohjaamalla[2] intensiivipaketilla, joka on suunniteltu kohderyhmän tarpeisiin. Kun improvisaatioharjoitteet ja ideologia tulevat tutuiksi,

[2] Draamaa työkseen kouluttavia ihmisiä ja työskentelyn tukena käytettäviä kirjoja löytyy mm. draamatyön verkkosivuilta www.draamatyo.fi.

voi työskentelyä jatkaa oman ryhmän kesken ohjaajan suunnittelemia harjoituksia hyödyntämällä. Mikäli improvisaation mahdollisuudet halutaan hyödyntää kokouksissa, tulee harjoitteita käyttää säännöllisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että intensiivipaketin jälkeen kokoukset aloitetaan improvisaatioharjoituksilla. Nämä ovat toiminnallisia harjoituksia, jotka tehdään joko pareittain, pienissä ryhmissä tai koko ryhmän kesken. Harjoitteiden tulee olla perustellusti valittuja ja niiden pitää harjoittaa haluttuja taitoja ja osaamisalueita. Harjoitteiden tulee myös rakentua loogisesti ja siten, että toiminnan ydin saadaan esille. Tällä estetään turha puuhastelu ja irrallisten harjoitteiden käyttö.

Harjoitusten teemat ja taidot rakennetaan improvisaation kultaisten sääntöjen pohjalta ryhmän tarpeet huomioiden. Muutaman säännön oppimiseen ja hyödyntämiseen varataan useampi kerta. Yleensä taidot vaativat säännöllistä harjoittelua ja toistoa, ennen kuin niitä osaa käyttää luontevasti kokoustilanteessa.

Jotta kokouksia saadaan tehostettua, tulee kokoustajien improvisaation filosofian mukaan osata:

vuorovaikutustaidot (kuunteleminen),
hyväksyminen (kyllä- ja ei-periaate, vaikuttuminen)
epäonnistuminen (hetkessä oleminen)
kehollinen vuorovaikutus (statukset)

Improvisaatio osana kokouksen rakennetta

Ammattilaisen ohjaaman intensiivipaketin jälkeen, voivat osallistujat ottaa improvisaation keinot käyttöönsä osaksi kokouksen rakennetta. Kokous rakennetaan kolmesta osiosta:

1. Improvisaatioteeman harjoitteleminen
2. Kokous, jossa sovelletaan harjoiteltua teemaa
3. Reflektointi

Intensiivipaketin jälkeen kokousten rakenne tulisi järjestää siten, että tapaamisten aluksi harjoitellaan valittua improvisaation teemaa, esimerkiksi vuorovaikutustaitoja.

Tapaamisen toinen puoli pidetään tavanomaisena kokouksena, jossa sovelletaan kokouksen ensimmäisellä puoliskolla opeteltua asiaa. Lopuksi reflektoidaan kokousta sekä improvisaation näkökulmasta että kokouksen näkökulmasta. Tällainen työskentely vaatii osallistujilta sitoutumista, itsensä likoon laittamista ja heittäytymistä.

Olen käytännön työssä huomannut, kuinka kokoukset, joissa käytetään onnistuneesti improvisaation ideologiaa, ovat dynaamisia, niissä löytyy yhteinen konsensus, ideat jalostuvat ja saadaan aikaan

myös luovia ratkaisuja. Kokoustajat ovat kiinnostuneempia osallistumaan, he pystyvät paremmin vaihtamaan näkökulmaa ja kohtaamaan toisensa empaattisemmin. Kokoukset ovat voimaannuttavia ja niissä on osallistujien kesken hyvä vuorovaikutus.

Ydinajatus:

Improvisaation filosofian voi kuka tahansa asiasta kiinnostunut ottaa osaksi omaa elämäänsä. Sen voi aloittaa pienin askelin kokeilemalla yksittäisiä improvisaation sääntöjä elämänsä eri osa-alueilla. Esimerkiksi keskittymällä siihen, että kuuntelee läsnäolevasti muita.

Improvisaation voi asiasta kiinnostunut henkilö tai ryhmä liittää mihin tahansa elämän osa-alueeseen. Kun improvisaatio otetaan mukaan työelämään, esimerkiksi tehostamaan kokouskäytäntöjä, tulee se tehdä hallitusti ammattilaisen tuella.

Kun improvisaation ideologia ja harjoitukset ovat luonteva osa kokouskäytänteitä, kokoustajat pyrkivät tarkastelemaan asioita positiivisesti hyväksyen ja he pyrkivät aitoon, läsnäolevaan vuorovaikutukseen. Pia Koposta mukaillen hyvä improvisoija tai kokoustaja on:

